

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра кримінального права та процесу**

**Навчально-методичний посібник
КРИМІНАЛІСТИКА**
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Ужгород - 2023

Криміналістика: Навчально-методичний посібник. Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2023. 36 с.

Укладачі:

Копча Наталія Василівна, асистент кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Ужгородського національного університету, доктор філософії у галузі права.

Копча Василь Васильович, професор кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Ужгородського національного університету, д.ю.н., професор.

Рецензенти:

Ступник Ярослав Валерійович, завідувач кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Ужгородського національного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

Попович Володимир Михайлович, провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України.

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Криміналістика» складений за вимогами кредитно-модульної системи і містить структуру програми навчального курсу, тематику семінарських занять, питання для самоконтролю та переліку рекомендованої літератури.

Затверджено на засіданні кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» від 31 травня 2022 р., протокол № 6

Затверджено рішенням навчально-методичної ради юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» від 13 червня 2022 р., протокол № 3

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика» є закономірності механізму злочину, виникнення інформації про злочин і його учасників, а також закономірності збирання, дослідження, оцінки і використання доказів і заснованих на пізнаннях цих закономірностей засобах і методах судового дослідження і запобігання злочинів.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення дисципліни „Криміналістика” передбачає попереднє опанування знаннями та вміннями з навчальних дисциплін „Теорія держави і права”, „Конституційне право України”, „Адміністративне право”, „Цивільне право”, „Цивільний процес”, „Кримінальне право”, „Кримінальний процес”, „Кримінологія”, „Адміністративна діяльність” і є необхідною для сприйняття подальших навчальних дисциплін „Оперативно-розшукова діяльність”, „Судова медицина”, „Судова психіатрія”, „Особливості розслідування окремих видів злочинів”.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика» є формування у здобувачів освіти систематизованих знань про теоретичні положеннями криміналістичної науки, оволодіння криміналістичними засобами, прийомами та методами збирання, дослідження, оцінки та використання доказів під час розслідування та попередження злочинів, а також надання цілісного уявлення про процесуальні, організаційні, методичні, наукові і тактичні основи призначення судових експертиз, їх сучасні види й можливості, а також вироблення вмінь з підготовки, призначення судових експертиз та оцінки висновку експерта при розслідуванні злочинів.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

✓ **Інтегральна компетентність:**

Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-4 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК-5 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

✓ **Фахові компетентності (ФК):**

ФК-3 Здатність професійно оперувати категоріально-понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності

ФК-4 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.

ФК-6 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

- ФК - 10 Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти.
- ФК - 14 Здатність до використання технічних приладів та спеціальних засобів, інформаційно-пошукових систем та баз даних.
- ФК – 15 Здатність до застосування спеціальної техніки, спеціальних, оперативних та оперативно-технічних засобів, здійснення оперативно-розшукової діяльності.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС –3,0	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		
Кількість модулів –2	Семестр:	
	I	I
	Лекції:	
	20	8
	Практичні (семінарські):	
	24	6
	Лабораторні:	
	-	-
	Самостійна робота:	
	46	46

2.ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

№ п/п	Шифр НД за ОП	Назва навчальної дисципліни
1	ОК 16	Кримінальне право
2	ОК 17	Кримінологія
3	ОК 19	Кримінальний процес

3.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Право», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її.	ПРН.03
Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки.	ПРН.04
Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин.	ПРН.08
Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.	ПРН.10
Застосовувати штатне озброєння підрозділу (вогнепальну зброю, спеціальні засоби, засоби фізичної сили); інформаційні системи, інформаційні технології, технології захисту даних, методи обробки, накопичення та оцінювання інформації, інформаційно-аналітичної роботи, бази даних (в тому числі міжвідомчі та міжнародні), оперативні та оперативно-технічні засоби, здійснення оперативно - розшукової діяльності.	ПРН.18

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Криміналістика»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміти аналізувати й оцінювати вихідну інформацію про злочин і планувати його розслідування.	ПРН.03
Вміти будувати версії у різних слідчих ситуаціях, планувати й організувати розслідування злочинів	ПРН.04
Вміти самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел з метою повного, всебічного та об'єктивного встановлення всіх необхідних обставин.	ПРН.08

Вміти аналізувати слідчі ситуації, що складаються на різних етапах розслідування злочинів і приймати рішення щодо постановки тактичних завдань та визначення засобів їх вирішення.	ПРН.10
Вміти використовувати технічні засоби і матеріали уніфікованої слідчої валізи для виявлення, фіксації і вилучення слідів злочину.	ПРН.18

4. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – персональні комп’ютери, мультимедійний проектор.

Програмне забезпечення – пакет Microsoft Office, сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ» системи «MOODLE», додатки GOOGLE MEET, GOOGLE CLASSROOM, ZOOM

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Предмет, завдання і система криміналістики.

Тема 2. Методологічні засади криміналістики.

Тема 3. Криміналістична ідентифікація і діагностика.

Тема 4. Загальні положення криміналістичної техніки.

Тема 5. Криміналістична фотографія і відеозйомка.

Модуль 2

Тема 6. Криміналістичне дослідження слідів.

Тема 7. Криміналістичне дослідження документів.

Тема 8. Криміналістичне дослідження зброї, вибухових пристроїв і речовин та слідів їх застосування.

Тема 9. Криміналістичне дослідження звукових слідів (фоноскопія).

Тема 10. Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія).

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	у тому числі					у тому числі						
	л	п	л	інд	с.р.	л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2-й семестр												
Модуль 1												
Тема 1. Предмет, завдання і система криміналістики.	16	4	4			8	14	2				12
Тема 2. Методологічні засади криміналістики	10	2	2			6	14		2			12
Тема 3. Криміналістична ідентифікація і діагностика.	14	4	4			6	12	2				10
Тема 4. Загальні положення криміналістичної техніки.	14	2	4			8	12	2				10
Тема 5. Криміналістична (судова) фотографія та відеозапис	12	2	4			6	12		2			10
Модульна контрольна робота	2	2										
Разом за модуль	68	16	18			34	64	6	4			54

Модуль 2											
Тема 6. Криміналістичне дослідження слідів.	16	4	4			8	18		2		16
Тема 7. Криміналістичне дослідження зброї, вибухових пристроїв і речовин та слідів їх застосування .	14	2	4			8	16	2			14
Тема 8. Криміналістичне дослідження документів .	13	2	4			7	15	2			13
Тема 9. Криміналістичне дослідження звукових слідів (фоноскопія).	12	2	4			6	11		1		10
Тема 10. Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія).	10	2	2			6	11		1		10
Модульна контрольна робота	2	2									
Разом за модуль	67	14	18			35	71	4	4		63
Разом за семестр	135	30	36			69	135	10	8		117

5.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет, завдання і система криміналістики.	4	
2	Методологічні засади криміналістики	2	2
3	Криміналістична ідентифікація і діагностика.	4	
4	Загальні положення криміналістичної техніки.	4	
5	Криміналістична (судова) фотографія та відеозапис	4	2
6	Криміналістичне дослідження слідів.	4	2
7	Криміналістичне дослідження зброї, вибухових пристроїв і речовин та слідів їх застосування .	4	
8	Криміналістичне дослідження документів .	4	
9	Криміналістичне дослідження звукових слідів (фоноскопія).	4	1
10	Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія).	2	1
Разом		36	8

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет, завдання і система криміналістики.	8	12
2	Методологічні засади криміналістики	6	12
3	Криміналістична ідентифікація і діагностика.	6	10
4	Загальні положення криміналістичної техніки.	8	10
5	Криміналістична (судова) фотографія та відеозапис	6	10
6	Криміналістичне дослідження слідів.	8	16
7	Криміналістичне дослідження зброї, вибухових пристроїв і речовин та слідів їх застосування .	8	14
8	Криміналістичне дослідження документів .	7	13
9	Криміналістичне дослідження звукових слідів (фоноскопія).	6	10
10	Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія).	6	10
Разом		69	117

5.5. Тематичний план лекційних занять

Тема 1. Предмет, завдання і система криміналістики.

Предмет криміналістики. Розвиток наукових уявлень про предмет криміналістики. Закономірності об'єктивної дійсності, що вивчаються криміналістикою. Принципи криміналістики, закони розвитку науки криміналістики.

Завдання криміналістики на сучасному етапі розвитку суспільства. Загальні, спеціальні та конкретні завдання криміналістики. Роль криміналістики у запобіганні злочинів. Система криміналістики є загальна теорія, окремі криміналістичні теорії і вчення. Мова криміналістики, її становлення і розвиток. Криміналістична техніка, експертиза, тактика і методика розслідування злочинів.

Тема 2. Методологічні засади криміналістики.

Поняття і сутність методів криміналістики. Теорія відображення як методологічна основа формування криміналістичних знань і розробки прийомів та засобів роботи з доказами. Специфіка слідчого пізнання.

Види і характеристика методів криміналістики. Використання загальнонаукових методів у криміналістиці. Спеціальні методи криміналістики, їх формування і система. Критерії допустимості спеціальних методів криміналістики в кримінальному судочинстві. Узагальнення слідчої, судової і експертної практики, як джерело розробки криміналістичних засобів, прийомів і методів.

Тема 3. Криміналістична ідентифікація і діагностика.

Поняття і наукові засади криміналістичної ідентифікації, її значення у слідчій, експертній і судовій діяльності. Види та форми криміналістичної ідентифікації. Ідентифікаційні ознаки і властивості, їх класифікація. Ототожнення і встановлення групової належності. Об'єкти і суб'єкти криміналістичної ідентифікації.

Поняття і сутність криміналістичної діагностики. Наукові засади криміналістичної діагностики. Діагностичні завдання та методика їх вирішення. Значення криміналістичної діагностики для розкриття та розслідування злочинів.

Тема 4. Загальні положення криміналістичної техніки.

Поняття, завдання і структура криміналістичної техніки. Джерела формування та розвитку криміналістичної техніки. Класифікація криміналістичних засобів і методів. Завдання і можливості застосування вимірювальної, аналітичної і обчислювальної техніки. Критерії допустимості використання технічних засобів і методів роботи з доказами у кримінальному судочинстві. Доказове значення результатів застосування криміналістичної техніки.

Тема 5. Криміналістична фотографія і відеозйомка.

Поняття, можливості фіксації і дослідження візуальної інформації з метою розкриття злочинів. Судова фотографія: види, методи і прийоми. Судово-оперативна фотографія: особливості фотографування місця події, трупа, речових доказів, живих осіб. Судово-дослідницька фотографія: поняття, завдання, методи. Особливості застосування відеозапису: види, способи і засоби її здійснення при проведенні слідчих дій.

Тема 6. Криміналістичне дослідження слідів.

Предмет, система і завдання слідознавства. Наукові засади слідознавства.

Механізм утворення слідів і їх класифікація. Загальні правила виявлення, огляду, фіксації і вилучення слідів. Засоби та методи виявлення та вилучення слідів. Значення і можливості попереднього дослідження слідів у процесі проведення невідкладних слідчих дій та використання отриманих результатів у розкритті злочинів. Види та характеристика слідів: людини (рук, ніг, тіла, зубів, виділень організму, взуття, одягу, рукавичок), транспортних засобів, знарядь злочину і інструментів, матеріалів, речовин і виробів. Предмети як сліди злочину.

Тема 7. Криміналістичне дослідження документів.

Поняття, види та наукові засади криміналістичного дослідження документів. Зміст і завдання криміналістичного дослідження документів. Поняття та класифікація документів. Правила поводження з документами-речовими доказами.

Дослідження рукописних документів. Поняття письма та почерку. Ознаки письмової мови і почерку, їх класифікація та ідентифікаційне значення. Можливості встановлення властивостей та стану особи по почерку.

Тема 8. Криміналістичне дослідження зброї, вибухових пристроїв і речовин та слідів їх застосування.

Поняття зміст зброєзнавства, його наукові засади. Види та характеристика об'єктів балістичного дослідження: зброї, боєприпасів, слідів пострілу.

Засоби та методи виявлення, огляду, фіксації і вилучення зброї та слідів її застосування. Встановлення обставин використання зброї: спосіб виготовлення, напрямку, місця та дистанції пострілу. Питання, які вирішуються криміналістичним дослідженням зброї, підготовка матеріалів для його проведення.

Тема 9. Криміналістичне дослідження звукових слідів (фоноскопія).

Можливості і завдання використання засобів та методів акустики у практиці боротьби зі злочинністю. Наукові засади криміналістичного дослідження звукових слідів.

Ідентифікація особи по голосу (фоноскопична експертиза): сутність, коло питань, що вирішуються (включаючи діагностичні), особливості підготовки матеріалів для призначення експертизи.

Тема 10. Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія).

Поняття і наукові засади криміналістичної одорології. Завдання і можливості використання запахових слідів людини в розкритті та розслідуванні злочинів. Засоби та методи консервації запаху людини. Застосування біологічних „датчиків” (службово-розшукових собак) для розшуку і встановлення підозрюваних.

VI. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Однією з форм самостійної роботи здобувачів вищої освіти є семінарське заняття. Семінар – форма навчального заняття, коли викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем. Готуючись до семінарського заняття і виступаючи на ньому, здобувач набуває вмінь обґрунтовувати і формулювати свої думки, удосконалює навички публічного виступу, ведення дискусій, виявляє свої знання та вчиться їх відстоювати.

Перевірка глибини засвоєння знань, рівня сформованості навичок та умінь студентів відбувається у формі поточного, проміжного та підсумкового видів контролю.

Поточний контроль здійснюється на кожному занятті в межах навчального модуля та має навчальний характер.

Проміжний контроль передбачає перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного і практичного матеріалу модулів і здійснення в межах семестру наприкінці планового вивчення навчальної дисципліни. Рівень практичних навичок оцінюється в процесі виконання студентами аналізу матеріалів кримінального провадження за тематикою навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Структура білета передбачає три теоретичні питання з усіх тем, передбачених програмою навчальної дисципліни.

ТЕМА №1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І СИСТЕМА КРИМІНАЛІСТИКИ

План заняття:

1. Історичний аспект формування поняття предмета науки криміналістики. Предмет науки криміналістики.
2. Принципи криміналістики, закони розвитку науки криміналістики.
3. Загальні та окремі завдання криміналістики. Завдання криміналістики на сучасному етапі розвитку суспільства і формування правової держави.
4. Система криміналістики. Загальна теорія, окремі криміналістичні теорії і вчення.
5. Криміналістика в системі юридичних наук.

Література:

1. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.

5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендоване Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.

ТЕМА № 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИКИ

План заняття:

1. Поняття і сутність методології криміналістики. Теорія відображення як методологічна основа формування криміналістичних знань і розробки прийомів та засобів роботи з доказовою інформацією.
2. Види і характеристика методів криміналістики.
3. Критерії допустимості спеціальних методів криміналістики в кримінальному судочинстві.

Література:

1. Криміналістика : Підручник // МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2008. – 462 с.
2. Криміналістика : Підручник // П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін.; за ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001. – 543 с.
3. Криміналістика : Підручник для вищих навчальних закладів // Укр. правнича фундація; П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтевський, О.І. Котляревський та ін. – Київ : Право, 1997. – 363 с.
4. Криміналістика : Підручник для студ. юрид. спец. ВЗО. Доп. М-вом освіти і науки України // Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Ред.: В.Ю. Шепітько. – Київ: Ін-Юре, 2004. – 725 с.
5. Криміналістика : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вузів // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька; Авт. кол.: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков та ін. – Київ: Ін-Юре, 2001. – 682 с.
6. Криміналістика. Академічний курс : Підручник // Мін-во освіти і науки України. Акад. адвокатури України; Т.В. Варфоломеев, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2011. – 495 с.
7. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування

злочинів : Підручник для юрид. вузів // Нац. академія правових наук України; Ред. В.Ю. Шепітько. – Харків: Право, 1998. – 375 с.

8. Криміналістика. Підручник для вищих навчальних закладів. – Київ : Право, 1997. – 253 с.

ТЕМА № 3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ І ДІАГНОСТИКА

План заняття:

1. Поняття і наукові засади криміналістичної ідентифікації, її значення у слідчій, експертній і судовій діяльності.
2. Види та форми криміналістичної ідентифікації. Ідентифікаційні ознаки і властивості, їх класифікація.
3. Ототожнення і встановлення групової належності. Об'єкти і суб'єкти криміналістичної ідентифікації.
4. Процес криміналістичної ідентифікації. Методика ідентифікаційних досліджень.
5. Поняття і сутність криміналістичної діагностики. Наукові засади криміналістичної діагностики.

Література:

1. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
2. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.
3. Маркус В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
7. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
8. Шеремет А.П. Криміналістика. 2-ге вид. : Навч. посіб.для студ.ВНЗ // МОН України. – Київ : "Центр учбової літератури", 2009. – 471 с.

ТЕМА № 4. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

План заняття:

1. Поняття, зміст і завдання криміналістичної техніки.
2. Структура і джерела формування та розвитку криміналістичної техніки.
3. Класифікація криміналістичних засобів і методів.
4. Сутність криміналістичної фіксації доказової інформації. Об'єкти і форми фіксації. Обов'язкові умови при збиранні доказової інформації.

Література:

1. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В.Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.
5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомєнд. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.

ТЕМА № 5. КРИМІНАЛІСТИЧНА ФОТОГРАФІЯ І ВІДЕОЗЙОМКА

План заняття:

1. Криміналістична фотографія: поняття, завдання, види, методи, і прийоми. Суб'єкти криміналістичної фотографії.
2. Криміналістично-оперативна (фіксуєча) фотографія. Особливості фотографування окремих об'єктів: місця події, трупа, речових доказів, живих осіб.
3. Криміналістично-дослідницька (експертна) фотографія: поняття, завдання, методи.
4. Особливості застосування відеозапису: види, способи і засоби його здійснення при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Література:

1. Криміналістика : Підручник // МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2008. – 462 с.
2. Криміналістика : Підручник // П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко,

- Н.І. Клименко та ін.; за ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001. – 543 с.
3. Криміналістика : Підручник для вищих навчальних закладів // Укр. правнича фундація; П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтевський, О.І. Котляревський та ін. – Київ : Право, 1997. – 363 с.
  4. Криміналістика : Підручник для студ. юрид. спец. ВЗО. Доп. М-вом освіти і науки України // Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Ред.: В.Ю. Шепітько. – Київ: Ін-Юре, 2004. – 725 с.
  5. Криміналістика : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вузів // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька; Авт. кол.: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков та ін. – Київ: Ін-Юре, 2001. – 682 с.
  6. Криміналістика. Академічний курс : Підручник // Мін-во освіти і науки України. Акад. адвокатури України; Т.В. Варфоломеев, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2011. – 495 с.
  7. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : Підручник для юрид. вузів // Нац. академія правових наук України; Ред. В.Ю. Шепітько. – Харків: Право, 1998. – 375 с.
  8. Криміналістика. Підручник для вищих навчальних закладів. – Київ : Право, 1997. – 253 с.

ТЕМА № 6. ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ (КРИМІНАЛЬНА РЕЄСТРАЦІЯ)

План заняття:

1. Поняття, завдання та види криміналістичної реєстрації.
2. Об'єкти, система, принципи організації і функціонування криміналістичних обліків. Способи реалізації даних обліків у розшуку осіб, предметів, у розкритті злочинів.
3. Допоміжні інформаційні системи, що використовуються правоохоронними органами в розшуковій діяльності.

Література:

1. Криміналістика : Підручник // МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2008. – 462 с.
2. Криміналістика : Підручник // П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін.; за ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001. – 543 с.
3. Криміналістика : Підручник для вищих навчальних закладів // Укр. правнича фундація; П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтевський, О.І. Котляревський та ін. – Київ : Право, 1997. – 363 с.
4. Криміналістика : Підручник для студ. юрид. спец. ВЗО. Доп. М-вом освіти і науки України // Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Ред.: В.Ю. Шепітько. – Київ: Ін-Юре, 2004. – 725 с.
5. Криміналістика : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вузів // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька; Авт. кол.: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков та ін. – Київ: Ін-Юре, 2001. – 682 с.
6. Криміналістика. Академічний курс : Підручник // Мін-во освіти і науки

України. Акад. адвокатури України; Т.В. Варфоломеев, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2011. – 495 с.

7. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : Підручник для юрид. вузів // Нац. академія правових наук України; Ред. В.Ю. Шепітько. – Харків: Право, 1998. – 375 с.
8. Криміналістика. Підручник для вищих навчальних закладів. – Київ : Право, 1997. – 253 с.

ТЕМА №7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

План заняття:

1. Застосування спеціальних знань як форма реалізації науково-технічних досягнень.
2. Поняття, правові засади та види криміналістичних експертиз. Система судово-експертних закладів України.
3. Об'єкти і суб'єкти криміналістичних досліджень та їх класифікація.
4. Основні напрями криміналістичних досліджень в криміналістиці.

Література:

1. Криміналістика : Підручник // МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2008. – 462 с.
2. Криміналістика : Підручник // П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін.; за ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001. – 543 с.
3. Криміналістика : Підручник для вищих навчальних закладів // Укр. правнича фундація; П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтевський, О.І. Котляревський та ін. – Київ : Право, 1997. – 363 с.
4. Криміналістика : Підручник для студ. юрид. спец. ВЗО. Доп. М-вом освіти і науки України // Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Ред.: В.Ю. Шепітько. – Київ: Ін-Юре, 2004. – 725 с.
5. Криміналістика : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вузів // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька; Авт. кол.: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков та ін. – Київ: Ін-Юре, 2001. – 682 с.
6. Криміналістика. Академічний курс : Підручник // Мін-во освіти і науки України. Акад. адвокатури України; Т.В. Варфоломеев, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2011. – 495 с.
7. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : Підручник для юрид. вузів // Нац. академія правових наук України; Ред. В.Ю. Шепітько. – Харків: Право, 1998. – 375 с.
8. Криміналістика. Підручник для вищих навчальних закладів. – Київ : Право, 1997. – 253 с.

ТЕМА № 8. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ (ТРАСОЛОГІЯ)

План заняття:

1. Предмет, система і завдання слідознавства. Наукові засади трасології.
2. Поняття та класифікація слідів. Механізм утворення слідів.
3. Сліди рук. Види папілярних візерунків. Виявлення і фіксація слідів рук.
4. Сліди ніг (взуття) людини та способи їх фіксування. «Доріжка» слідів нит значення.
5. Види та характеристика слідів транспортних засобів, знарядь злочину і інструментів, матеріалів, речовин і виробів. Предмети як сліди злочину. Особливості виявлення і вилучення вказаних категорій слідів.
6. Трасологічна експертиза слідів і об'єктів, підготовка матеріалів для її призначення.

Література:

1. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.
5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендов. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.

ТЕМА № 9. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН І ПРИСТРОЇВ ТА СЛІДІВ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ (ЗБРОЄЗНАВСТВО)

План заняття:

1. Поняття судової балістики, її наукові засади. Види та характеристика об'єктів балістичного дослідження: зброї, боєприпасів, слідів пострілу.
2. Засоби та методи виявлення, огляду, фіксації і вилучення зброї та слідів її застосування. Встановлення обставин використання зброї: способу виготовлення, напрямку, місця та дистанції пострілу.
3. Судово-балістична експертиза: питання, які вирішує, підготовка матеріалів для її призначення.
4. Холодна зброя. Поняття, класифікація. Питання, що вирішуються експертизою холодної зброї.

Література:

1. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.
5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендов. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.

ТЕМА № 10. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ (ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО)

План заняття:

1. Поняття, види та наукові засади криміналістичного дослідження документів. Поняття та класифікація документів. Правила поводження з документами.
2. Дослідження рукописних документів. Поняття письма та почерку. Ознаки письмової мови і почерку, їх класифікація та ідентифікаційне значення. Неідентифікаційне дослідження рукописів і його цілі.
3. Почеркознавча і авторознавча експертизи: поняття, завдання, можливості та підготовка матеріалів для призначення.
4. Техніко-криміналістичне дослідження документів: поняття, зміст і види. Види підробки документів.
5. Дослідження поліграфічної продукції. Встановлення виду, способу друку та особливостей використаних засобів (друкарських форм) з метою розшуку місця виготовлення досліджуваного матеріалу.
6. Техніко-криміналістична експертиза документів: поняття, коло вирішуваних питань, підготовка матеріалів для призначення.

Література:

1. Алексеев О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В.Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.
5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендов. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред.

П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий,
П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.

М.В. Салтевський,

ТЕМА №11. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИ ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНІМИ (ГАБІТОСКОПІЯ)

План заняття:

1. Поняття та наукові засади ототожнення особи за ознаками зовнішності, їх ідентифікаційне значення та класифікація.
2. Система опису ознак зовнішності. Словесний портрет людини.
3. Засоби та методи фіксації зовнішніх ознак людини. Джерела інформації про ознаки зовнішності людини.
4. Судово-портретна експертиза: поняття, питання, що вирішуються, методи проведення, підготовка матеріалів для призначення.

Література:

1. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
2. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.
3. Маркусь В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
7. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
8. Шеремет А.П. Криміналістика. 2-ге вид. : Навч. посіб.для студ.ВНЗ // МОН України. – Київ : "Центр учбової літератури", 2009. – 471 с.

ТЕМА № 12. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВИХ СЛІДІВ (ФОНОСКОПІЯ)

План заняття

1. Можливості і завдання використання засобів та методів акустики у практиці боротьби зі злочинністю. Наукові засади судово-акустичних досліджень.
2. Ідентифікація особи по голосу (фоноскопична експертиза): сутність, коло питань, що вирішуються, особливості підготовки матеріалів для призначення експертизи.
3. Експертиза засобів і матеріалів звуко-відеозапису: сутність, характеристика ідентифікаційних і діагностичних питань, що вирішуються нею, підготовка матеріалів для проведення.

Література:

1. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
2. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.
3. Маркус В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
7. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
8. Шеремет А.П. Криміналістика. 2-ге вид. : Навч. посіб.для студ.ВНЗ // МОН України. – Київ : "Центр учбової літератури", 2009. – 471 с.

ТЕМА №13. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ЗАПАХУ (ОДОРОЛОГІЯ)

План заняття:

1. Поняття і наукові засади криміналістичної одорології. Завдання і можливості використання запахових слідів людини в розкритті та розслідуванні злочинів.
2. Засоби та методи консервації запаху людини. Застосування біологічних "датчиків" (службово-розшукових собак) для розшуку і встановлення підозрюваних.
3. Одорологічна експертиза: сутність, характеристика ідентифікаційних і діагностичних питань, що вирішуються нею, підготовка матеріалів для призначення.

Література:

1. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
2. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.
3. Маркус В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.

6. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
7. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
8. Шеремет А.П. Криміналістика. 2-ге вид. : Навч. посіб.для студ.ВНЗ // МОН України. – Київ : "Центр учбової літератури", 2009. – 471 с.

ТЕМА №14. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

План заняття:

1. Поняття криміналістичної тактики, її система та завдання. Правові, психологічні та етичні засади криміналістичної тактики. Співвідношення тактики слідчих (розшукових) дій з процесуальним порядком їх проведення.
2. Поняття тактичних прийомів, їх джерела та класифікація. Тактичний прийом і криміналістична рекомендація.
3. Поняття, сутність і види тактичних операцій (комбінацій), їх значення і використання у розкритті та розслідуванні злочинів.
4. Поняття і сутність тактичного рішення слідчого. Умови, що визначають прийняття і реалізацію тактичних рішень.

Література:

1. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
2. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.
3. Маркусь В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
7. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
8. Шеремет А.П. Криміналістика. 2-ге вид. : Навч. посіб.для студ.ВНЗ // МОН України. – Київ : "Центр учбової літератури", 2009. – 471 с.

VII. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Самостійна та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти є складовою освітнього процесу, основною складовою опанування навчального матеріалу у поза навчальний час. Метою самостійної роботи є засвоєння в повному обсязі навчальної програми і формування самостійності як важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні здобувача систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. Завдання самостійної роботи здобувачів з дисципліни – засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота здобувачів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять. До основних форм самостійної роботи здобувачів належать такі: опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, рекомендованих криміналістичних напрямків та літератури; вивчення та конспектування питань, передбачених для самостійного опрацювання; розв'язування задач по практичних навичках; підготовка до семінарських занять; підготовка до різних форм поточного контролю; підготовка до модульної контрольної роботи.

7.1.Індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) (проекти)

Звіт про виконання ІНЗД подається вигляді скріпленого (зшитого) зошита з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням всіх позицій змісту завдання (за об'ємом до 7-10 аркушів). ІНДЗ подається викладачу (який веде лекційний курс та здійснює підсумковий контроль знань) не пізніше за 3 тижня до проведення екзамену. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (семінарському, практичному, колоквиумі) з курсу криміналістика на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ з подальшим шляхом усного звіту здобувача про виконану роботу. Оцінка за ІНДЗ є обов'язковим компонентом оцінювання і враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу.

Структура індивідуального науково – дослідного завдання (ІНДЗ) складається з: вступу, теоретичного обґрунтування, методів роботи, основні результати та їх обговорення, висновки та список використаної літератури.

Індивідуальна робота з здобувачами здійснюється на підставі переліку тем (орієнтованій структури залікового кредиту курсу) та розкладу навчальних занять. Вона передбачає проведення консультацій та здійснення викладачем поточного контролю за виконанням здобувачами завдань – питань для самостійної роботи, форм і видів навчальної та науково – дослідницької діяльності.

7.2.Самостійне вивчення здобувачами матеріалу та засоби його контролювання з кожного змістового модуля

Головною метою методичних рекомендацій до самостійного вивчення здобувачами матеріалу навчального курсу є індивідуальна праця здобувачів над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни яка може виконуватися у

бібліотеці, навчальних кабінетних, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. Вона передбачає підготовку описів, доповідей, рефератів, роботу з документами, письмові відповіді на питання - завдання, складання конспекту, планів лекцій, семінарських, практичних занять, тестів тощо. Методичні рекомендації та плани семінарських, питання для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр денної форми навчання до курсу "Криміналістика" додаються окремо до робочої навчальної програми.

При вивченні дисципліни необхідно використовувати апробовані наукові методи і прийоми пізнання: від простого до складного, від загального до конкретного, аналізу і синтезу, наукової абстракції. Необхідно визначити свій індивідуальний підхід до самостійного вивчення курсу. Орієнтиром при такому підході можуть служити контрольні питання по кожній темі і література, що рекомендується.

Для глибокого та якісного засвоєння залікового модулю курсу "Криміналістика" рекомендується детально ознайомитися з робочою навчальною програмою дисципліни, переліком літератури, змістом та методичними рекомендаціями щодо підготовки до семінарських занять, колоквиумів, питаннями, що винесені на підсумковий контроль, а також – критеріями оцінювання самостійного вивчення матеріалу курсу. Це допоможе на початковому етапі зорієнтуватися у новому предметі, уявити його внутрішню логіку, послідовність розгляду тем та накреслити загальний план роботи протягом часу, відведеного на вивчення дисципліни.

Здобувачам варто відвідувати лекційні заняття через їх інформативно-консультаційний характер. На лекційних заняттях здобувач засвоює базову інформацію щодо конкретної теми, у відповідності до навчальної програми, отримує певні орієнтири у науковій літературі (необхідні для подальшого самостійного наукового пошуку) та мають змогу під час заняття отримати відповіді на незрозумілі або спірні питання. Елементом індивідуальна праця здобувачів у цьому відношенні може бути робота із власним конспектом лекцій для повторювання матеріалу, формулювання коментарів, питань, виявлення моментів, що потребують уточнення або у науковій літературі, або завдяки консультаціям з викладачем. Робота з конспектом також є корисною перед наступною лекцією (для пригадування попереднього матеріалу), або перед практичним заняттям. У процесі підготовки до практичних занять здобувачам варто слідувати методичним порадам щодо підготовки до занять, а також використовувати різні види самостійної роботи, такі, як зокрема, підготовка розгорнутого плану відповіді на питання, конспект джерел (наукової літератури або навчальної літератури, джерел), підготовка схем, таблиць, виконання практичних вправ.

Отримавши від викладача відповідні рекомендації, консультації тощо, здобувач має можливість переосмислити отриману інформацію, виробити критичне бачення, поглибити власні знання й, в решті решт, напрацювати власну точку зору та власну позицію щодо обговорюваних проблем.

7.3. Завдання – питання для самостійної роботи

Мета завдань для самостійної роботи як форми організації пізнавально – навчальної діяльності здобувачів є розширення теоретико – практичних знань, привчання здобувачів до індивідуальній діяльності, спрямованій на систематичне формування професійних вмінь самоконтролю, самостійності, активності, почуття обов'язку і відповідальності.

VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет криміналістики. Закономірності об'єктивної дійсності, що вивчаються криміналістикою.
2. Поняття, завдання та види кримінальної реєстрації. Наукові і правові засади криміналістичного обліку.
3. Особливості пред'явлення для впізнання осіб, предметів, трупів.
4. Система криміналістики. Загальні та окремі завдання криміналістики.
5. Поняття, сутність та види судових експертиз. Система судово-експертних закладів України.
6. Особливості початкового етапу розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.
7. Закони розвитку науки криміналістики.
8. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні вбивств.
9. Особливості початкового етапу розслідування грабежів.
10. Місце криміналістики в системі юридичних наук.
11. Поняття, завдання, значення і види використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.
12. Криміналістична характеристика грабежів.
13. Види і характеристика методів науки криміналістики.
14. Поняття і види зразків для порівняльного дослідження, вимоги до них.
15. Особливості початкового етапу розслідування розбійних нападів.
16. Критерії допустимості спеціальних методів криміналістики у кримінальному судочинстві.
17. Поняття і наукові засади криміналістичної одорології. Завдання і можливості використання запахових слідів людини в розкритті та розслідуванні злочинів.
18. Тактика слідчого експерименту. Сутність, значення та підготовка до проведення. Фіксація ходу та результатів.
19. Поняття та наукові засади криміналістичної ідентифікації.
20. Ідентифікація особи по голосу (фоноскопічна експертиза): сутність, коло питань, що вирішуються, особливості підготовки матеріалів для призначення експертизи.
21. Тактика огляду місця події.
22. Поняття і наукові засади криміналістичної ідентифікації, її значення у слідчій, експертній і судовій діяльності.
23. Метод словесного портрету. Загальні вимоги та методика складання.
24. Поняття тактичних прийомів, їх джерела та класифікація.
25. Поняття, види та форми криміналістичної ідентифікації.
26. Огляд місця події: підготовка, учасники, етапи огляду місця події, прийоми огляду.
27. Поняття, сутність і завдання одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб. Підготовка до такого допиту. Тактичні прийоми допиту.
28. Об'єкти криміналістичної ідентифікації. Процес ідентифікаційного дослідження.

29. Криміналістичне дослідження письма та почерку. Особливості підготовки матеріалів до призначення почеркознавчої та авторознавчої експертиз.

30. Можливості та завдання використання допомоги населення у боротьбі зі злочинністю. Форми та методи залучення громадян до участі в розслідуванні злочинів.

31. Поняття і сутність криміналістичної діагностики. Наукові засади криміналістичної діагностики.

32. Поняття письмової мови та почерку. Ознаки письмової мови і почерку, їх класифікація та ідентифікаційне значення.

33. Криміналістична характеристика розбійних нападів.

34. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні вбивств.

35. Види підробки документів. Ознаки зміни тексту документу та способи їх виявлення.

36. Поняття, завдання та об'єкти пред'явлення для впізнання.

37. Поняття та сутність тактичного рішення слідчого. Умови, що визначають прийняття і реалізацію тактичних рішень.

38. Правила поводження з предметами та документами, що є речовими доказами.

39. Поняття криміналістичної характеристики злочинів. Співвідношення криміналістичної характеристики злочинів з кримінально-правовою та кримінологічною характеристиками.

40. Техніко-криміналістична експертиза документів: поняття, коло питань, що вирішуються, підготовка матеріалів для призначення.

41. Поняття, сутність, завдання та види огляду.

42. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні грабежів.

43. Особливості призначення комісійної і комплексної експертиз.

44. Поняття криміналістичної тактики, її система та завдання. Взаємозв'язок криміналістичної тактики з криміналістичною технікою і методикою.

45. Поняття, функції та елементи криміналістичної характеристики злочинів.

46. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні вбивств.

47. Особливості окремих видів планування розслідування.

48. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні розбійних нападів.

49. Поняття, ознаки та класифікація холодної зброї.

50. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні грабежів.

51. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні розбійних нападів.

52. Використання науково-технічних засобів при огляді; фіксація результатів огляду; зміст та форма протоколу огляду.

53. Поняття та класифікація криміналістичних версій, етапи їх побудови та перевірки.

54. Криміналістична характеристика вбивств.

55. Система опису ознак зовнішності людини. Засоби та методи фіксації зовнішніх ознак людини. Джерела інформації про ознаки зовнішності людини.

56. Поняття і сутність планування розслідування. Принципи планування розслідування.

57. Криміналістична характеристика злочинів проти безпеки руху і експлуатації транспорту.

58. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів проти безпеки руху і експлуатації транспорту.

59. Поняття, сутність і види пред'явлення для впізнання. Підготовка до пред'явлення для впізнання.

60. Основні елементи криміналістичної характеристики злочинів.

61. Особливості огляду трупа; значення і використання даних огляду трупа для встановлення особи загиблого та з'ясування інших обставин розслідуваної справи.

62. Характеристика основних тактичних прийомів проведення допиту.

63. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та слідчі версії при розслідуванні вбивств.

64. Особливості виявлення, фіксації та вилучення слідів людини.

65. Поняття, значення та види допиту. Етапи проведення допиту та їх характеристика.

66. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

67. Види та характеристика слідів пострілу.

68. Особливості тактики обшуку в приміщенні і на місцевості.

69. Типові слідчі ситуації і напрями розслідування злочинів проти безпеки руху і експлуатації транспорту на початковому етапі.

70. Види та характеристика слідів людини.

71. Поняття, сутність і види тактичних операцій (комбінацій), їх значення і використання у розслідуванні злочинів.

72. Поняття, джерела, завдання та структура криміналістичної методики розслідування.

73. Підготовка до допиту. Визначення предмету допиту. Прийоми встановлення психологічного контакту з допитуваним.

74. Поняття, сутність та види слідчих ситуацій. Компоненти слідчої ситуації.

75. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти безпеки руху і експлуатації транспорту.

76. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування розбійних нападів.

77. Поняття, сутність та види освідування. Мета і правила освідування.

78. Структура видової методики розслідування злочинів.

79. Особливості застосування судової фотографії для фіксації окремих об'єктів: місця події, трупа, живих осіб.
80. Поняття, завдання та види слідчого експерименту.
81. Криміналістична характеристика грабежів.
82. Судова фотографія: види, методи, прийоми.
83. Поняття, сутність та види обшуку. Підготовка до обшуку. Технічні засоби пошуку.
84. Типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування вбивств та їх характеристика.
85. Поняття криміналістичної техніки як розділу науки криміналістики. Галузі криміналістичної техніки.
86. Тактика слідчого експерименту. Сутність, задачі та види.
87. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та слідчі версії при розслідуванні розбійних нападів.
88. Особистий обшук: підстави, тактичні особливості проведення.
89. Поняття і завдання освідування особи. Порядок проведення освідування особи. Фіксація ходу та результатів освідування особи.
90. Призначення судових експертиз при розслідуванні злочинів проти безпеки руху і експлуатації транспорту.

VIII. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
2. Біленчук П.Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ.ВНЗ // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – Київ, 2007. – 510 с.
3. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика Ч.1. : Навч. посіб. // Мін-во освіти і науки України. Нац. акад. служб безпеки України. – Київ : Алерта, 2005. – 316 с.
5. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. – Київ : Атіка, 2008. – 887 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка) : Курс лекцій // МАУП; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – Київ : МАУП, 2001. – 215 с.
7. Криміналістика : Мультимедійний підручник // В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський та ін. – Київ, 2008.
8. Криміналістика : Навч. посіб. // Авт. кол. : Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів : ЛьвівДУВС, 2010. – 539 с.
9. Криміналістика : навч. посіб. // Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендоване. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Атіка, 2012. – 495 с.
10. Криміналістика : Підручник // Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. – Київ : Атіка, 1998. – 416 с.
11. Криміналістика : Підручник // МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2008. – 462 с.
12. Криміналістика : Підручник // П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін.; за ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001. – 543 с.
13. Криміналістика : Підручник для вищих навчальних закладів // Укр. правнича фундація; П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтевський, О.І. Котляревський та ін. – Київ : Право, 1997. – 363 с.
14. Криміналістика : Підручник для студ. юрид. спец. ВЗО. Доп. М-вом освіти і науки України // Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Ред.: В.Ю. Шепітько. – Київ: Ін-Юре, 2004. – 725 с.
15. Криміналістика : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вузів // Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого; За ред. В.Ю. Шепітька; Авт. кол.: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков та ін. – Київ: Ін-Юре, 2001. – 682 с.
16. Криміналістика. Академічний курс : Підручник // Мін-во освіти і науки України. Акад. адвокатури України; Т.В. Варфоломєєв, В.Г. Гончаренко,

- В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2011. – 495 с.
17. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : Підручник для юрид. вузів // Нац. академія правових наук України; Ред. В.Ю. Шепітько. – Харків: Право, 1998. – 375 с.
  18. Криміналістика. Підручник для вищих навчальних закладів. – Київ : Право, 1997. – 253 с.
  19. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. для студ. ВНЗ. // А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов, Ж.В. Удовенко, С.В. Хільченко; МОН України, НАВС. – Київ : ЦУЛ, 2011 р. – 276 с.
  20. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : Навч. посібник // МО України. НАВСУ; За заг. ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсеєва. – Київ : ЮрІнком Інтер, 2001. – 368 с.

Додаткова література:

1. Маркусь В.О. Криміналістика. Курс лекцій : Навч. посіб. – Київ : Кондор, 2007. – 558 с.
2. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : Підручник // МВС України. НАВСУ. МОН України. – Київ : Кондор, 2008. – 586 с
3. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х ч. Ч.1. : Підручник. – Харків : Основа, Консум, 1999. – 415 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика. У 2-х частинах. Ч. 2. : Підручник для студентів юридичних ВНЗ. – Харків : Консум, 2001. – 527 с.
5. Скригонюк М.І. Криміналістика : Підручник // МОН України. – К. : Атіка, 2009. – 496 с.
6. Ведерник Н.Т. Криминалистика Учебно-методический комплекс для студентов// Томск., 2014.- 340 с.
7. Драпкин Л.Я. Криминалистика для вузов// Екатеринбург., 2014. – 845 .
8. Сабадощ В.П. Криміналістика// МОН України. – К.,2017. – 228с.
9. Тетарчук И. Криміналістика . Навчальний посібник. – К. 2019. – 200с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.naiu.kiev.ua/naiu/tslc/index.php>
2. <http://www.nbu.gov.ua/>
3. <http://rada.gov.ua/laws/main/a#Find>
4. <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>
5. <http://www.kmu.gov.ua/control/>
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

